

Robert Louis Stevenson

De zonderlinge geschiedenis van
Dr. Jekyll en Mr. Hyde

δ

De deur

Het verhaal van de deur

Notaris Utterson was een man met een krachtig, hoekig gezicht, waar nooit een glimlach overheen gleeed; hij was spaarzaam met woorden, afgemeten en afstandelijk. Zijn voorkomen was lang en mager, droog en droefgeestig, en bovenal terughoudend, maar toch had hij iets beminnelijks. Wanneer hij onder vrienden was en de wijn hem smaakte, kon er iets warms en menselijks uit zijn ogen stralen, iets dat nooit uit zijn woorden zou blijken, ook niet bij een geslaagd diner, maar dat alleen welsprekend tot uiting kwam in zijn daden. Hij leidde een sober leven; als hij alleen was, dronk hij jenever om niet toe te geven aan zijn voorkeur voor een goed glas wijn, en hoewel hij veel van toneel hield, had hij in geen twintig jaar een voet in een theater gezet. Anderzijds stond de notaris bekend om zijn ruimhartigheid jegens medemensen die tot misstappen waren gedreven door hun heftige temperament, waarover hij zich soms, bijna met enige afgunst, leek te verbazen. En wanneer zulke lieden in moeilijkheden waren geraakt, was hij dan ook eerder geneigd hulp te bieden dan ze iets te verwijten.

“Ik neig een beetje tot Kaïns opvatting,” zei hij wel eens bij wijze van grap. “Als mijn broeder naar de duivel wil, moet hij vrij zijn dat op zijn eigen wijze te doen.”

Aldus was hij vaak de laatste fatsoenlijke relatie en de laatste invloed ten goede in het leven van mannen die op het verkeerde pad waren geraakt. En zijn houding tegenover hen veranderde nooit een duimbreed zolang ze hem bleven opzoeken voor advies.

Nu kan dit Utterson niet bijzonder moeilijk zijn gevallen, want zelfs in het gunstigste geval kon men deze wat eenzelvige persoon niet anders dan weinig emotioneel van aard noemen.

Zelfs vriendschapsbanden schenen bij hem te wortelen in diezelfde ruimdenkende welwillendheid. Een bescheiden man aanvaardt de vriendenkring die de omstandigheden min of meer toevallig voor hem doen ontstaan, en zo was het ook met onze notaris.

Zijn vrienden waren zijn verwanten, of degenen die hij het langst kende. Zijn genegenheid was als klimop: ze groeide met de jaren, maar vroeg niet waaraan ze zich vasthechtte.

Precies dit moest dan ook wel de verklaring zijn voor de band die er bestond tussen Utterson en Richard Enfield, een ver familielid van hem en een bekende figuur in de uitgaanswereld. Voor menigeen was het een raadsel wat deze twee in elkaar konden zien, of wat ze gemeen zouden kunnen hebben. Mensen die hen weleens tegenkwamen op hun zondagse wandelingen, vertelden dat zij nooit een woord wisselden, nogal verveeld voor zich uit keken en kennelijk opgelucht waren wanneer zij ergens een vriend ontmoetten. Dat nam niet weg dat beiden deze uitstapjes bijzonder op prijs stelden en ze als het hoogtepunt van hun week beschouwden. Om ongestoord van hun samenzijn te kunnen genieten, lieten ze niet alleen feestelijke uitnodigingen maar zelfs zakelijke verplichtingen graag lopen.

Op een van hun omzwervingen door Londen kwamen de twee toevallig door een achterafstraatje in een drukke wijk van de stad.

Het was een korte en wat men noemt stille straat, maar door de week ging er heel wat om aan handel. De bewoners waren blijkbaar winkeliers in goeden doen, en zij deden ijverig hun best in nog betere doen te geraken, waarbij ze hun winsten ook besteedden om het uiterlijk van hun zaken te verfraaien. In het straatje straalde etalage na etalage iets uitnodigends uit, als twee rijen glimlachende verkoopsters. Zelfs op zondag, wanneer de aanlokkelijkste aanbiedingen achter luiken verborgen waren en er slechts weinig verkeer was, straalde de straat in contrast tot de grauwe omgeving als een vrolijk kampvuur in een donker bos. Het fris geschilderde houtwerk, het gepoetste koper en de algemene netheid en opgewektheid troffen het oog van de voorbijganger reeds bij de eerste blik als aangenaam. Wanneer men in oostelijke richting deze straat inliep, werd aan de linkerzijde na twee huizen de gevelrij onderbroken door de ingang naar een binnenplaats. Precies daar sprong de gevel van een somber gebouw naar voren. Het was twee verdiepingen hoog en had geen enkel raam aan de straatzijde. Er was niets dan een deur gelijkvloers en een macabere blinde muur daarboven. Alles aan dat huis droeg de kenmerken van langdurige verwaarlozing en vervuiling. Aan de afgebladderde en gebutste deur was bel noch klopper te zien. Bedelaars hokten in het portiek en streken daar lucifers aan langs de wand; kinderen speelden er winkeltje op de stoep; schooljongens probeerden de scherpte van hun mes uit op het lijstwerk, en blijkbaar had een mensenleeftijd lang niemand erover gedacht die ongenode gasten te verjagen of de schade te herstellen die zij hadden aangericht.

Enfield en zijn metgezel liepen aan de andere kant van de straat, maar toen ze langs de ingang naar de binnenplaats kwamen, wees de eerste met zijn wandelstok naar de deur.

“Heb je ooit die deur opgemerkt?” vroeg hij, en toen Utterson bevestigend antwoordde, ging hij voort: “Daar is voor mij een zeer merkwaardige herinnering aan verbonden.”

“Zo,” zei de notaris met iets van nieuwsgierigheid in zijn stem, “en wat was dat dan?”

“Wel, dat zat zo,” antwoordde Enfield: “Ik liep op een nacht

naar huis, nadat ik ergens was geweest aan de andere kant van de wereld. Het zal ongeveer drie uur in de ochtend zijn geweest, midden in de winter en in het stuk stad waar ik door moest, was letterlijk niets te zien dan het schijnsel van de straatlantaarns. Ik liep door de ene uitgestorven straat na de andere, iedereen was naar bed – de ene straat na de andere, allemaal verlicht als voor een optocht en zo leeg als een kerk. Uiteindelijk raakte ik bevangen door een gevoel van beklemming waarbij een mens gaat luisteren en luisteren naar het minste gerucht, en denkt: als ik tenminste maar eens een politieagent tegenkwam. Ineens zag ik twee gedaanten. De ene was een man, klein van stuk, die met een flinke pas in oostelijke richting liep, en de andere was een meisje van misschien een jaar of acht, tien, dat zo hard als ze kon een zijstraat kwam uithollen. Precies op de hoek botsten ze tegen elkaar op, daar kon niemand wat aan doen, maar toen kwam het afschuwelijke van de zaak: de man liep het kind doodbedaard onder de voet, ja trapte op haar en liet haar gillend liggen. Het lijkt niets als je het zo hoort, maar het was afgrijselijk om te zien. Die botterik was geen mens, maar een godvergeten monster.

Ik riep hem aan, rende hem achterna, pakte hem in z'n kraag en trok hem mee terug naar waar het gillende kind lag. Daar had zich intussen al een heel groepje mensen verzameld. Hij was volkomen onbewogen en verweerde zich niet, maar hij keek me een flits van een seconde aan, en wel zo gemeen, dat het koude zweet me uitbrak.

De mensen die naar buiten waren gekomen, waren familie van het meisje, en het duurde niet lang of er kwam ook een dokter bij, want daar hadden ze om gestuurd. Wel, het kind mankeerde eigenlijk niets, het was volgens die piskijker alleen erg geschrokken, en je had kunnen denken dat daarmee het geval afgelopen zou zijn geweest.

Maar er kwam echter nog een merkwaardige vervolg. Ik had vanaf het eerste moment meteen een hevige afkeer van die bruoit gekregen. De familie van dat meisje ook, dat spreekt vanzelf.

Maar wat me trof, dat was de houding van die dokter. Hij was zo het gewone type dokter van dertien in het dozijn: niet oud, niet jong, niet knap, niet lelijk, met een sterk Schots accent en net zoveel zenuwen als een komkommer. Ik kan je evenwel vertellen dat hij net zo vervuld werd met weerzin als wij allemaal: telkens wanneer hij maar even naar mijn gevangene keek, zag ik dat die koele pil bleek werd en zich moest bedwingen om de vent niet de nek om te draaien.

Ik kon raden wat hij dacht, zo goed als hij wist wat ik dacht, en omdat we die kerel natuurlijk niet ter plekke konden afmaken, deden we wat er het dichtst bij kwam. We zeiden: kijk eens heerschap, wij zijn in staat hier een schandaal uit te laten groeien dat je berucht zal maken van het ene eind van Londen tot het andere, en we zullen het doen ook. Als je bijgeval nog vrienden hebt, of ergens nog vertrouwen geniet, dan zullen wij ervoor zorgen dat je dat allemaal kwijtraakt.

En aldoor, terwijl we hem er zo van langs gaven, moesten we zo goed mogelijk de samengestroomde vrouwen op een afstand te houden, want die waren wild als furies. Ik heb nooit een kring van gezichten gezien die zo vol haat waren, en de man stond daar middenin met een sombere, minachtende koelbloedigheid –

goed, hij was bang, dat kon ik ook zien,
maar met een lef als de duivel zelf.

Als u munt wilt slaan uit dit ongeval, zei hij, ben ik natuurlijk
aan u overgeleverd. Ik zou geen heer zijn, als ik er niet
de voorkeur aan gaf een schandaal te vermijden.

Noem maar een bedrag.

Om kort te gaan: uiteindelijk dwongen we hem honderd pond
te betalen aan de ouders van het kind. Het was duidelijk dat hij graag
had willen afdingen, maar hij merkte wel dat we met ons allen
niet veel goeds voor hem in de zin hadden en ten slotte gaf hij toe.
Toen was het de vraag: hoe krijgen we het geld in handen – en waar
denk je dat hij ons heen bracht? Naar dat sinistere huis
met die deur! Hij viste een sleutel te voorschijn, ging naar binnen
en kwam een ogenblik later weer te voorschijn met tien pond
in goudgeld en een cheque voor de rest, een cheque van de bank **Coutt
& Co.** nog wel, betaalbaar aan toonder. Dat ding was ondertekend
met een naam die ik niet kan noemen, hoewel dat nu juist
een van de merkwaardigste dingen van de hele geschiedenis is,
maar het was een naam die heel bekend is en die je vaak in de krant
ziet. Het was een flink bedrag, maar de handtekening was goed
voor heel wat meer – als hij tenminste echt was.

Ik was zo vrij om tegen dat heerschap te zeggen: hoor eens,
dat is mij te verdacht; een man die zo maar 's morgens om vier uur
de kelderdeur van een verwaarloosd pand binnengaat
en er weer uitkomt met een cheque van een ander van tegen
de honderd pond – hoe wilt u dat wij dat zaakje vertrouwen?

Maar hij bleef even kalm en honend. We hoefden ons nergens ongerust
over te maken, zei hij; hij zou bij ons blijven tot de bank openging
en zelf de cheque innen. En dus gingen we met z'n vieren op stap
– de dokter, de vader van het kind, die vent en ik –
en we brachten de rest van de nacht op mijn kantoor door.

De volgende morgen, nadat we ontbeten hadden, gingen we
in optocht naar de bank. Ik gaf zelf de cheque af en zei er bij dat
ik alle redenen had om aan te nemen dat hij vals was. Niets ervan.
De cheque was echt.”

“Hoe is het mogelijk,” zei Utterson.

“Jij ziet het blijkbaar net zoals ik,” zei Enfield. “Ja, het gaat hier zonder twijfel om een kwalijke affaire. Want die vent was iemand waar een fatsoenlijk mens niets mee te maken zou willen hebben, een weerzinwekkende sujet, en de man die de cheque had getekend, is een door en door goed mens, volkomen onkreukbaar, en bovendien wijd en zijd bekend als een groot weldoener.

Een geval van chantage, denk ik; een fatsoenlijk man die zich blauw betaalt voor de een of andere lichtzinnigheid uit zijn jeugd.

Huize Chantage noem ik dat perceel met die deur sinds die tijd.”

– “Hoewel ... zelfs dat verklaart niet alles,” voegde hij eraan toe, en na die woorden scheen hij in gepeins te verzinken.

Hij werd daaruit gewekt door Utterson, die ineens vroeg: “En je weet niet of de man die de cheque tekende daar woont?”

“Nogal een onwaarschijnlijk adres voor een notabele, vind je niet?” antwoordde Enfield. “Nee, ik zag toevallig zijn adres op de cheque; hij woont aan een of ander plein.”

“En heb je nooit geïnformeerd naar ... dat huis met die deur?” vroeg Utterson.

“Nee, bepaald niet, daar blijf ik liever verre van,” was het antwoord.

“Ik heb er een hekel aan te roeren in persoonlijke zaken; het doet me te veel denken aan het laatste oordeel. Je begint met een vraag, en het is net of je daarmee een steen van een berg afgooit.

Zelf zit je rustig op de top, en daar gaat zo’n steen, de ene brengt de andere in beweging en uiteindelijk krijgt de een of andere doodgoeie man die z’n eigen tuintje aan ’t wieden is een kei op z’n hoofd. Waarschijnlijk is hij de laatste van wie je zou hebben verondersteld dat hij er iets mee te maken zou kunnen hebben, maar het gevolg is dat zijn familie een andere naam moet aannemen. Nee, ik heb er een vaste leefregel van gemaakt: hoe duisterder een geval er uitziet, des te minder ik vraag.”

“Een uitstekende regel,” zei de notaris.

“Maar ik heb overigens het gebouw wel goed bestudeerd,”

ging Enfield voort. “Je kunt het eigenlijk moeilijk een huis noemen. Een andere deur is er niet, en door deze gaat nooit iemand in of uit behalve dat heerschap waar ik je van vertelde, en dan nog maar zelden. Op de eerste verdieping zijn drie ramen die uitkijken

op de binnenplaats; beneden is alles blinde muur. De ramen gaan nooit open, maar ze zijn wel schoon. En dan is er nog een schoorsteen, die meestal rookt, dus er woont wel iemand. Hoewel ... dat is niet eens zeker, want de huizen zijn rondom die binnenplaats zo raar in elkaar gebouwd, dat je moeilijk kunt zeggen waar het ene ophoudt en het andere begint.”

Het tweetal liep vervolgens weer een tijdlang zwijgend verder.

“Enfield,” zei Utterson ten slotte,

“dat is een goede leefregel van je.”

“Dat geloof ik ook,” zei Enfield.

“Maar toch zou ik nog één ding willen vragen,” ging de notaris voort.

“Ik zou graag weten hoe die man heette die dat kind ondersteboven liep.”

“Och,” zei Enfield, “ik kan niet zien wat voor kwaad ik daarmee zou kunnen doen. Hij heette Hyde.”

“Hm,” zei Utterson. “Hoe ziet hij eruit?”

“Hij laat zich niet gemakkelijk beschrijven. Er is iets aan hem dat niet klopt; hij heeft iets afstotends, iets waardoor je direct een hekel aan hem krijgt. Ik heb nooit een man gezien die zoveel afkeer wekte, en toch zou ik eigenlijk niet kunnen zeggen waardoor. Hij moet op de een of andere manier misvormd zijn; je krijgt sterk het gevoel dat er ergens iets niet klopt, maar ik zou niet kunnen zeggen wat. Hij heeft een zeer merkwaardig uiterlijk, en toch kan ik eigenlijk niet zeggen wat er zo bijzonder aan is. Nee, ik kan er niet wijs uit worden; ik zie geen kans hem te beschrijven. En dat ligt niet aan mijn geheugen, want ik verzeker je dat ik hem op dit ogenblik scherp voor me zie.”

Utterson liep opnieuw enige tijd zwijgend voort; het was duidelijk dat hem nog iets dwarszat. “En je bent er zeker van, dat hij met een sleutel naar binnen ging?” vroeg hij uiteindelijk.

“Nou ja zeg ...,” begon Enfield, hogelijk verbaasd.

“Ja, ik begrijp je wel,” zei Utterson, “die vraag lijkt natuurlijk vreemd. Maar het zit zo: wanneer ik je niet gevraagd heb naar de naam van de andere man die bij het geval betrokken is, dan is dat omdat ik die al ken. Weet je, Richard, je verhaal heeft doel getroffen,